https://doi.org/10.46991/hc.2024.21.2.062

Peculiarities of Hybrid Learning

Meri Hovhannisyan
https://orcid.org/0000-0002-7467-7087
YSU Scientific Secretary, Associate Professor at the Center for Pedagogy and Educational Development, Candidate of Philological Sciences
meri.hovhannisyan@ysu.am

Nune Hovsepyan
Teacher at the H. Kochar Secondary School in Alashkert village, Armavir Province
nune.hov65@gmail.com

Keywords: the hybrid learning, the blended learning, the distance learning, the online learning, the method of learning, the full-time learning, the comtinuity of education, pandemic, information technologies.

The objectives of the study are to clearly distinguish between the often erroneously identified concepts of "hybrid" and "blended learning" and to analyze the features of hybrid learning. Our task is to discover the essence, the advantages and disadvantages of the hybrid learning, pedagogical problems that take place in hybrid learning, as well as the ways of their solution. General scientific - logical methods, as well as private or special methods - methods of analysis and comparison – have been used during the comprehensive study of the problem put forward within the framework of the topic.

As a result of the study, we came to the conclusion that hybrid learning is a synchronous format of education, a method of learning, combining the best sides of online education and individual education. The basic difference between the blended learning and the hybrid learning is that the hybrid learning is focused on an equal level of full-time and online education, meanwhile the blended learning supposes any unequal application of both types of learning, a variety of teaching methods. The opportunities provided by information technologies and limitations, imposed by the pandemic, force to seek some effective ways of solving branch problems, providing the systematic and qualitative learning of the generations grown up in the epoch of smartphones.

Համակցված ուսուցման առանձնահատկությունները

History and Culture Vol.-21(2), 2024, pp. 62-72.

Received: 25.09.2024
Revised: 10.10.2024
Accepted: 22.11.2024

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© The Author(s) 2024

Մերի Հովհաննիսյան
ԵՊՀ գիտական քարտուղար, Մանկավարժության և կրթության զարգացման կենտրոնի դոցենտ, բ.գ.թ.,

Նունե Հովսեփյան
Արմավիրի մարզի Ալաշկերտ գյուղի Հ. Քոչարի անվան միջնակարգ դպրոցի ուսուցչուհի

Հիմնաբառեր՝ համակցված ուսուցում, խառը ուսուցում, հեռավար կրթություն, առցանց ուսուցում, ուսուցման եղանակ, դեմառդեմ ուսուցում, կրթության շարունակականություն, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ:

Հետազոտության նպատակներն են սահմանազատել հաճախ սխալաբար նույնացվող «համակցված» (հիբրիդային) ու «խառը ուսուցում» հասկացությունները, վերլուծել համակցված ուսուցման առանձնահատկությունները: Մեր ուսումնասիրության խնդիրներն են բացահայտել համակցված ուսուցման էությունը, առավելությունները, թերությունները, համակցված ուսուցման ժամանակ դրսևորվող մանկավարժական խնդիրներն ու դրանց լուծման ուղիները: Թեմայի շրջանակում առաջադրված խնդիրների համապարփակ ուսումնասիրության ընթացքում կիրառվել են գիտական ընդհանուր՝ տրամաբանական, ինչպես նաև մասնավոր կամ հատուկ՝ վերլուծության, համեմատության մեթոդներ:

Հետազոտության արդյունքում հանգել ենք այն եզրակացության, որ համակցված ուսուցումը կրթության համաժամանակյա ձևաչափ է, ուսուցման եղանակ, որը շաղկապում է առցանց ու անհատական ուսուցման լավագույն կողմերը: Խառը ու համակցված ուսուցման հիմնական տարբերությունն այն է, որ համակցված ուսուցումը հավասարապես կենտրոնանում է ինչպես դեմառդեմ, այնպես էլ առցանց ուսուցման վրա, մինչդեռ խառը ուսուցումը ենթադրում է երկուսի ցանկացած անհավասարաչափ կիրառում, ուսուցման ձևերի բազմազանություն: Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ընձեռած հնարավորությունները, արտակարգ իրավիճակներում առաջ բերած սահմանափակումները ստիպում են գտնել ոլորտային խնդիրների լուծման արդյունավետ եղանակներ՝ ապահովելով խելախոսների (սմարթֆոնների) դարում ապրող սերնդի որակյալ կրթությունը:

Особенности гибридного обучения

Мери Оганнисян
Ученый секретарь ЕГУ, доцент Центра педагогики и развития образования, кандидат филологических наук

Нуне Овсепян
Учитель средней школы имени Г. Кочара в селе Алашкерт Армавирской области

Ключевые слова: гибридное обучение, смешанное обучение, дистанционное обучение, онлайн-обучение, способ обучения, очное обучение, непрерывность образования, пандемия, информационные технологии.

Цели исследования - четко разграничить часто ошибочно отождествляемые понятия «гибридное» и «смешанное обучение», проанализировать особенности гибридного обучения. Наша задача - выявить сущность, преимущества, недостатки гибридного обучения, возникающие в процессе данного вида обучения педагогические проблемы и пути их решения. В ходе комплексного изучения проблемы, выдвинутой в рамках темы, использовались общенаучные – логические методы, а также частные или специальные методы - анализа и сравнения.

В результате исследования мы пришли к выводу, что гибридное обучение – это синхронный формат образования, способ обучения, сочетающий лучшие стороны онлайн-обучения и индивидуального обучения.

Основное различие между смешанным и гибридным обучением заключается в том, что гибридное обучение фокусируется в равной степени на очном и на онлайн-обучении, тогда как смешанное обучение предполагает неравномерное использование обоих методов обучения. Возможности, которые дают информационные технологии, и ограничения, налагаемые пандемией, вынуждают искать эффективные пути решения отраслевых проблем, обеспечивая систематическое и качественное обучение поколения, выросшего в эпоху смартфонов.

* * *

Ներածություն: Ներկայումս վիթխարի է տեխնոլոգիաների ազդեցությունն ինչպես ուսումնական գործընթացի կատարելագործման, այնպես էլ առհասարակ կրթության զարգացման վրա: Ժամանակակից կրթական համակարգի կատարելագործման էական միտումը նորարարական մոտեցումների որոնումն է, որոնք դարձնում են ուսուցումն ավելի դինամիկ և սովորողների կարիքներին համապատասխան: Ժամանակակից մանկավարժության մեջ բովանդակությունը փոփոխվում է՝ դիտարկելով ուսումնառությունը որպես անընդհատ փոփոխվող ու զարգացող գործընթաց, ինչն էլ հիմք է դառնում ուսուցման նոր մեթոդների ու տեխնոլոգիաների կիրառման: Ակտիվորեն զարգանում են հեռավար ուսուցման համակարգերը, որոնք հիմնված են ժամանակակից տեղեկատվական ու հաղորդակցական տեխնոլոգիաների կիրառման վրա: Ըստ Բ. Թոմլինսոնի ու Ք. Ուիթաքերի՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների միջոցով իրականացվող ուսուցման համակարգերը չորսն են՝

1) խառը ուսուցում (մինչև 45 % առցանց ուսուցում),

2) համակցված (հիբրիդային) ուսուցում (40-80 % առցանց ուսուցում),

3) հեռավար ուսուցում (առցանց ուսուցման ավելի քան 80 %-ը),

4) համացանցային ուսուցում (նվազագույն առցանց ուսուցում) [Tomlinson B., Whittaker C., 2013]:

Ուսուցման համակցված եղանակը, որն իրականացվում է տեխնոլոգիաների միջոցով, կարևոր առաջքայլ է ոչ միայն կրթության ոլորտում երևան հանած դժվարություններն ու սահմանափակումները հաղթահարելու առումով, այլև տարբեր իրողություններով պայմանավորված ուսումնական խնդիրների լուծման ու կրթության շարունակականությունն ապահովելու տեսանկյունից:

Համակցված ուսուցումը երբեմն նկարագրվում է՝ հիմք ընդունելով դեմառդեմ ու առցանց ուսուցման տոկոսային հարաբերակցությունը: Որոշ հեղինակների կարծիքով բովանդակության 30-70 %-ը պետք է հաղորդվի առցանց [Allen, Seaman, Garrett, 2007], մինչդեռ Գարիսոնն ու Կանուկան նշում են, որ դեմառդեմ ու առցանց ուսուցման վրա ծախսվող ժամանակը չափելը ամենակարևոր պայմանը չէ. առանցքայինը այս երկու տարրերի արդյունավետ համադրումն է [Garrison D. R. & Kanuka H., 2004]:

Համակցված ու խառը ուսուցում: Համակցված կամ հիբրիդային (Hybrid Learning) ուսուցումը դեմառդեմ (Face-to-face Learning) ու առցանց ուսուցման (Online Learning) համադրությունն է, որը պահանջում է դասավանդողի ու սովորողի ֆիզիկական ներկայությունը ժամանակի, տեղի ու սովորողի վերահսկողության որոշ տարրերով՝ համակցելով բովանդակության հաղորդման համաժամանակյա (սինխրոն) ու տարաժամանակյա (ասինխրոն) եղանակները: Դասավանդողն ու սովորողների մի մասը ֆիզիկապես ներկա են դասերին, իսկ մյուս մասը առցանց տարբերակով է մասնակցում ուսումնական գործընթացին: Առցանց բովանդակությունը անկախ է և փոխարինում է դեմառդեմ ուսուցմանը: Այլ կերպ ասած՝ համակցված դասընթացները համադրում, շաղկապում են անհատական ու առցանց ուսուցման լավագույն կողմերը՝ միաժամանակ ավելի հասանելի դարձնելով կրթությունը բազմաթիվ սովորողների համար:

Այսպիսով՝ համակցված ուսուցման ընթացքում սովորողը մասամբ սովորում է առցանց ուսուցման միջոցով՝ իր վերահսկողության տակ ունենալով սովորելու ժամանակը, վայրն ու ձևը:

Նկար 1: Համակցված ուսուցում

Համակցված ուսուցումը սովորաբար շփոթում են առցանց, հաճախ նույնացնում նաև խառը ուսուցման հետ (Blended Learning) [Huang K. L., 2010], սակայն ուսուցման այս երկու եղանակները միանգամայն տարբեր են: Խառը ուսուցումը կենտրոնանում է ավանդական անձնակենտրոն ու առցանց ուսուցման պարտադիր համադրության վրա, մինչդեռ համակցված ուսուցումը ժամանակակից տեխնոլոգիաների ճիշտ համադրություն գտնելն է՝ անկախ դրանց իրականացման դեմառդեմ, առցանց ձևերից:

Համակցված ուսուցումը սահմանվում է որպես կրթական նպատակին հասնելու համար ուսուցման տարբեր մեթոդների ու հնարների համադրում, որը ներառում է հետևյալ բաղադրիչները՝ ուսուցման առցանց գործիքների համադրում, օպտիմալ վերջնարդյունք ստեղծելու համար մանկավարժական տարբեր մոտեցումների համատեղում՝ օգտագործելով

տեխնոլոգիական հնարավորությունները, տեխնոլոգիական գործիքների ու աշխատանքային առաջադրանքների կիրառում [Driscoll, 2002]:

	Համակցված ուսուցում	**Առցանց ուսուցում**	**Խառը ուսուցում**
Ուսուցման էությունը	Դասավանդողը սովորողների համար միաժա-մանակ անցկաց-նում է ինչպես դեմառդեմ, այնպես էլ առ-ցանց դասեր:	Համակարգչային որևէ տեխնոլո-գիայի ներդրմամբ իրականացվող ուսուցումն է:	Ավանդական դեմառդեմ ու առցանց ուսուցման անհամաչափ համադրությունն է:
Իրականացման ձևը	Անցկացվում է ինչպես առցանց, այնպես էլ սովորողների ֆիզիկական ներկայությամբ՝ կախված նրանց ցանկությունից ու իրավիճակից:	Դասավանդողը առցանց հարթա-կում (Google Meet, Zoom…) է անց-կացնում դասը՝ սովորողներին տրամադրելով նյութեր:	Սովորաբար պա-հանջվում է և՛ սո-վորողի, և՛ ման-կավարժի ֆիզի-կական ներկայու-թյունը: Բացի դա-սավանդման ավանդական մե-թոդների գերակա-յությունից՝ սովորողները զբաղվում են նաև առցանց կրթական գործունեությամբ, համակարգչային ուսուցմամբ ու ուսուցման այլ միջոցներով:

Աղյուսակ 1.

Գծապատկեր 1.

Համակցված ու խառը ուսուցման հիմնական տարբերությունն այս դեպքում այն է, որ համակցված ուսուցումը հավասարապես կենտրոնանում է ինչպես դեմառդեմ, այնպես էլ առցանց ուսուցման վրա, մինչդեռ խառը ուսուցումը ներառում է երկուսի ցանկացած անհավասարաչափ խառնուրդ, համադրություն, որի կենտրոնում սովորողի ճանաչողական գործունեությունն է: Խառը ուսուցումը գործընթաց է, իսկ համակցվածը՝ մեթոդական մոտեցում: Խառը ուսուցումն այն մոդելն է, որն օգտագործում է առցանց ուսուցումը՝ ուսումնական գործընթացը լրացնելու համար, բայց այն հիմնականում կենտրոնանում է դասավանդողի ու սովորողների վրա, որոնք ֆիզիկապես ներկա են դասավանդման ժամանակի մեծ մասում: Որոշ դեպքերում համակցված դասերը կարող են ներառել համաժամանակյա ուսուցման տարրեր, ինչպիսիք են առցանց վարժություններն ու նախապես ձայնագրված տեսահոլովակները՝ աջակցելու դեմառդեմ ուսուցմամբ սովորողներին:

Խառը ուսուցման մասին առաջին տեղեկատվությունը գալիս է 1960-ական թվականներից: 1999 թ. մամուլում խոսվել է Ատլանտայում առցանց ուսուցում իրականացնող կրթական հաստատության մասին, որը կիրառել է ուսուցման խառը մեթոդը: Մասնավորապես Կ. Ջ. Բոնկն ու Ք. Ռ. Գրեհեմը 2006 թ. հրատարակած «Խառը ուսուցում» ձեռնարկում ուսուցման այս ձևը բնորոշել են որպես համակարգ, որը «համատեղում է դեմառդեմ ու համակարգչային միջնորդավորված ուսուցումը» [Bonk C. J., Graham C. R., 2006]:

Խառը ուսուցումը կարելի է դիտարկել որպես ուսումնական հնարավորությունների շրջանակ, որն իրականացվում է համացանցի և թվային հարթակի միջոցով՝ պահանջելով դասավանդողի ու սովորողի համատեղ ներկայությունը: Համակցված ուսուցման ժամանակ սովորողներն իրենց ժամանակի առնվազն կեսը ծախսում են առցանց, իսկ մնացած ժամանակը՝ դասարանում կամ լսարանում սովորելու համար: Դասավանդողը միաժամանակ սովորեցնում է և՛ ֆիզիկապես ներկա, և՛ առցանց տարբերակով սովորողներին՝ օգտագործելով որևէ տեխնոլոգիա, ինչպիսին է,

օրինակ, տեսադասը: Խառը ուսուցմամբ դեպքում սովորողներն ուսուցման որոշ բաղադրիչներ լրացնում են առցանց, իսկ մյուսները՝ դեմառդեմ: Ուսուցման երկու տեսակներն էլ ներառում են անհատական ու առցանց ուսուցման տարրեր, սակայն համակցված ուսուցման դեպքում դեմառդեմ ու առցանց սովորողները տարբեր մարդիկ են: Խառը ուսուցմամբ նույն մարդիկ սովորում են ինչպես դեմառդեմ, այնպես էլ առցանց ձևաչափով:

Համակցված ուսուցման դեպքում դասընթացի մեծ մասն իրականացվում է առցանց: Ի տարբերություն խառը ուսուցման՝ համակցված ուսուցման «սցենարը» ներառում է սովորողի գերակշռող փոխգործակցությունը առցանց կրթական ռեսուրսի հետ, մինչդեռ մանկավարժի հետ շփումը մեծ մասամբ կատարում է խորհրդատվական կամ օժանդակ գործառույթ: Ասել է թե՝ համակցված ուսուցման տեխնոլոգիան ներառում է սովորողի ժամանակի յուրօրինակ կառավարում՝ միաժամանակ նրան մեթոդական աջակցություն ցուցաբերելով, մասնավորապես այն ենթադրում է.

1) համաժամանակյա ուսուցում, որը նման է առցանց դասի, կարող է իրականացվել անհատական ուսուցման հիման վրա,

2) տարաժամանակյա ուսուցում, որը կատարյալ հարթակ է առցանց ուսուցման իրականացման համար:

Համակցված ուսուցման առանձնահատկությունները

Համակցված ուսուցումը բնութագրվում է չորս առանձնահատկություններով, որոնք տարբերում են այն ուսուցման այլ եղանակներից.

1) համագործակցային ու անհատական ուսուցման համադրություն,

2) համաժամանակյա ու տարաժամանակյա ուսուցման հա-մադրություն,

3) անկախ ու խմբակային ուսուցման համադրություն,

4) ֆորմալ ու ոչ ֆորմալ ուսուցման համադրություն՝ կյանքի ընթացքում դրա իրականացման առումով (Lifetime Learning) [Qi L., 2011]:

Առանձնացվում են համակցված ուսուցման հետևյալ տեսակները՝ տարբերակված, բազմաշերտ, երկփեղկված, առցանց ու նախագծային:

Տարբերակված ուսուցում: Առցանց հարթակի միջոցով դասին միացող ու դասին ֆիզիկապես ներկա սովորողները միաժամանակ մասնակից են ուսումնական գործընթացին: Նշված երկու խմբերն էլ կարող են ներգործել միմյանց վրա:

Առցանց սովորողներ	Դեմառդեմ սովորողներ
Սովորողները դասին միա-նում են տեղեկատվական տեխնո-լոգիաների միջոցով, հնարավո-րություն ունեն միմյանց տեսնելու ու լսելու:	Դասալսարանային միջա-վայրում գտնվող սովորողները տեսնում ու լսում են նաև առցանց սովորողներին և կարող են ներգոր-ծություն ունենալ նրանց ուսում-նական գործընթացի վրա:

Աղյուսակ 2.

Բազմաշերտ ուսուցում: Սովորողները աշխատում են նույն ուսումնական առաջադրանքների լուծման վրա, սակայն բաժանված են երկու տարբեր խմբերի, որոնք հազվադեպ են ներգործում միմյանց վրա:

Առցանց սովորողներ	Դեմառդեմ սովորողներ
Առցանց սովորողները կարող են աշխատել տարաժամանակյա ու համաժամանակյա ձևաչափով: Նրանք նույն դասն են անցնում, ինչ դեմառդեմ սովորողները, և պարտադիր չէ, որ վերջիններս ներգործություն ունենան առցանց սովորողների վրա:	Դասալսարանային միջավայրում դեմառդեմ ուսուցումն իրակա-նացվում է այնպես, որ դասա-վանդողը հնարավորություն ունե-նա նաև առանձին աշխատելու սովորողների առցանց խմբերի հետ:

Աղյուսակ 3

Երկփեղկված Ա/Բ ուսուցում: Առցանց ու դեմառդեմ ուսուցման մասնակիցները «երկփեղկում են» առցանց ու դեմառդեմ սովորելու օրերը: Առցանց ուսուցումն իրականացվում է հիմնականում տարաժամանակյա եղանակով ու տեսադասերի միջոցով:

Առցանց սովորողներ	Դեմառդեմ սովորողներ
Սովորողները կատարում են տարաժամանակյա առաջադ-րանքներ՝ դիտելով, լսելով տեսա-դասեր, տեսանյութեր կամ ընթեր-ցանության միջոցով:	Դասալսարանային միջավայրում գտնվող սովորողները կարող են իրականացնել նախագծային աշ-խատանքներ, արդյունավետ քննարկումներ և այլն:

Աղյուսակ 4

Առցանց ուսուցում, որի դեպքում սովորողների խումբը փոքր է (3-4 սովորող), և նրանք կարող են տեսազանգերով միանալ դեմառդեմ լսարանին:

Առցանց սովորողներ	Դեմառդեմ սովորողներ
Սովորողները դասին միանում են տեսազանգի միջոցով:	Դասալսարանային միջավայրում գտնվող սովորողներից մեկը օգնում է դասավանդողին՝ ուշադրության կենտրոնում պահելով առցանց տարբերակով դասին միացած սովորողներին:

Աղյուսակ 5

Նախագծային ուսուցում, որի դեպքում դասը հնարավոր չէ առցանց իրականացնել, և սովորողներին հանձնարարվում է կատարել նախագծային ինքնուրույն աշխատանք:

Առցանց սովորողներ	Դեմառդեմ սովորողներ
Սովորողները իրականացնում են նախագծային աշխատանք:	Դասալսարանային միջավայրում գտնվող սովորողների համար ուսուցումը կազմակերպվում է սովորական՝ դեմառդեմ ձևաչափով:

Աղյուսակ 6

Իրականում համակցված ուսուցման տեխնոլոգիան կարող է դիտարկվել որպես խառը ուսուցման որոշակի զարգացում: Այնուամենայնիվ, ներկայումս բազմաթիվ ուսումնական հաստատություններ հաշվի են առնում խառը ուսուցման ներդրման հնարավորությունը, որն առավել զարգացած է մեթոդաբանական տեսանկյունից և հնարավորություն է տալիս բարձրացնելու ուսումնական գործընթացի արդյունավետությունը ավանդական ու առցանց կրթական տեխնոլոգիաների համադրման միջոցով:

Ինչպես դեմառդեմ, այնպես էլ առցանց ուսուցման եղանակներն ունեն իրենց առավելություններն ու թույլ կողմերը: Համակցված ուսուցման նպատակն է համատեղել երկու ձևաչափերը՝ ստեղծելով ուսուցման եզակի փորձ: Համակցված ուսուցման առավելություններն են.

- սովորողների լայն ընդգրկում ունի, քանի որ տեխնոլոգիայի միջոցով ուսուցումը առաջին հերթին գրավիչ է ուսումնական նյութի մատչելի ընկալման առումով,
- կիրառում է ժամանակակից տեղեկատվական համակարգեր, որոնք սովորողին նաև արագ տեղեկատվություն ստանալու ու ինքնուրույն գործունեություն ծավալելու հնարավորություն են տալիս,
- ունի իրականացման հարմարավետություն. համակցված ուսումնական միջավայրը սովորողներին թույլ է տալիս սովորել առցանց, ուսումնասիրել բովանդակությունը դասարանից/լսարանից դուրս իրենց հարմար ժամանակ ու նախընտրած վայրում,
- ժամանակակից տեխնոլոգիական գործիքների կիրառումը համակցված ուսուցման ժամանակ ուսանողներին հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրել բովանդակությունը լսարանից դուրս,
- համակցված ուսուցումը նպաստում է անկախ ու համագործակցային ուսումնառությանը, ազատ ու փոխգործուն երկխոսությանը,
- սովորողներին ազատություն է տալիս ուսումնական նյութերը ցանկացած ժամանակ վերանայելու և գիտելիքները խորապես զարգացնելու առումով,
- ապահովում է դրական հետադարձ կապ՝ խթանելով ուսուցումը, համագործակցային աշխատանքը. Համակցված դասընթացների միջոցով սովորողները կարող են շփվել իրենց հասակակիցների հետ դասաժամերից դուրս՝ աջակցելով ու սովորեցնելով միմյանց,
- օգնում է հաղթահարել դասավանդման ընթացքում ծագած այնպիսի խոչընդոտներ, ինչպիսիք են սովորողների մեծ թիվը, մշակութային, տարիքային տարբերությունները,

նախնական գիտելիքի մակարդակների, անհատական հմտությունների ու կարիքների տարբերությունները,

- գրավիչ է ժամանակի կառավարման առումով, իսկ ժամանակի տնտեսումը հնարավորություն է տալիս լավագույնս կիրառելու համաժամանակյա խմբային աշխատանքներ:

Համակցված ուսուցումն ունի նաև թերություններ.

1) համակցված ուսուցման առցանց բաղադրիչի դեպքում բացակայում են սովորողի ու մանկավարժի միջև անմիջական շփումն ու հաղորդակցումը,

2) համակցված ուսուցման առցանց բաղադրիչը ենթադրում է ուսուցման միջոցների կիրառման տեխնիկական պատրաստվածության խնդիր,

3) համակցված ուսուցումը մանկավարժի առաջ որոշակի պահանջներ է դնում ստեղծագործական մթնոլորտ, հետադարձ կապ ապահովելու, ունկնդիրներին շահադրդելու առումով,

4) համակցված ուսուցման հիմնախնդիրներից մեկը գիտելիքների ստուգման ձևն է, քանի որ սովորողները տարբեր կերպ են աշխատում, այլ կերպ ասած՝ «հավասար չեն»,

5) մանկավարժի համար ժամանակատար է համակցված ուսուցման դասընթացների մշակման գործընթացը, ինչը պահանջում է նախագծային լրացուցիչ աշխատանք, սահուն իրականացումը՝ հատուկ ռեսուրսներ, լրացուցիչ հնարավորություններ,

6) հաղորդակցման տեխնոլոգիաները հանգեցնում են դասավանդողի վերահսկողության նվազեցման՝ պահանջելով լրացուցիչ ջանքեր,

7) համակցված ուսուցման առցանց բաղադրիչը պահանջում է սովորողների համացանցային հասանելիություն:

Այսպիսով՝ համակցված ուսուցման հեռանկարում անհրաժեշտ է առցանց ու ավանդական ուսուցման համադրում, տեխնոլոգիական կայուն մեխանիզմի, ժամանակակից մեթոդների առկայություն: Կարևոր է.

- դասավանդումը դարձնել անձնակենտրոն՝ մանրամասնորեն ծրագրելով և կազմակերպելով սովորողի գործունեությունը,
- ապահովել առավելագույն փոխգործունություն սովորողի ու մանկավարժի միջև,
- ստեղծել մոտիվացիա ու պահպանել այն,
- ստեղծել համագործակցային ուսուցման հնարավորություն,
- ապահովել հետադարձ կապ,
- որպես գործիքներ կիրառել տեսադասերն ու տեսադասախոսությունները, քննարկումները,
- ուսումնառության կարգապահության համար սահմանել սովորողի ներկայության նորմ ու համացանցային ուսումնառության ակտիվության պահանջ:

Արհեստական բանականության գործիքները, վիրտուալ իրականությունն ու ուսուցման տեխնոլոգիաները փոխել ու շարունակում են փոխել սովորելու ձևը: Ուսուցման տարբեր տեսակներն ու տեխնոլոգիաները կշարունակեն զարգանալ՝ կրթությունն ու ուսումնական գործընթացը դարձնելով ավելի մատչելի ու արդյունավետ ամբողջ աշխարհի սովորողների համար: Մենք մշտապես ձգտում ենք կիրառել առցանց ռեսուրսների ներուժը՝ հարմարվելով

սովորողների կարիքներին, իսկ այդ առումով համակցված ու խառը ուսուցումը հզոր փոխակերպում է:

Գրականության ցանկ

Bonk C. J., Graham C. R., 2006, The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs, Pfeiffer, p. 42.

Driscoll M., **2002**, Blended learning: Let's get beyond the hype, Elearning Magazine, https://www.researchgate.net/publication/286029739_ Blended_learning_Let's_get_beyond_the_hype.

Garrison D. R. & Kanuka H., **2004**, Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. Internet and Higher Education, https://biblio.ugent.be/publication/6905076/file/6905079.

Huang K. L., 2010, Planning and implementation framework for a hybrid e-learning model: The context ofa part-time LIS // Journal of Librarianship and Information Science, № 42, p. 48.

Paechter M., Maier B., 2010, Online or face-to-face? Students' experiences and preferences in e-learning. Internet and Higher Education, file://C:/Users/User/Downloads/1-s2.0-S1877042815023460-main%20(1).pdf.

Qi L., Tian A., 2011, Design and Application of Hybrid Learning Platform Based on Joomla. Advances in Computer Science and Education Applications. In M. Zhou, & H. Tan (Ed.), pp. 549-556:

Tomlinson B., Whittaker C., 2013, Blended Learning in English Language Teaching: Course Design and Implementation. British Council,http://www.teachingenglish.org.uk/sites/teacheng/files/D057_Blended% 20learning_FINAL_WEB %200NLY_v2.pdf.